
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 336.338:355

doi: 10.15330/apred.1.18.50-60

Сакун О.С.¹, Щур Р.І.², Мацьків В.В.³

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕС-СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

¹Національний університет «Чернігівська політехніка»,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту,
вул. Шевченка, 95, м. Чернігів,
14035, Україна,
тел.: +380637033305,
e-mail: sakunalexandra@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-9947-0210

²Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: 0342752351,
e-mail: roman.shchur@pnu.edu.ua,
ORCID ID: 0000-0001-9945-3939

³Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: 0342752351,
e-mail: volodymyr.matskiv@pnu.edu.ua,
ORCID ID: 0000-0003-3031-7060

Анотація. Стаття присвячена аналізу сучасного стану бізнесу та окремим аспектам його фінансової підтримки в Україні під час російсько-української війни. За обставин великої кількості руйнувань цивільних об'єктів та об'єктів інфраструктури по всій території нашої країни, вимушеної міграції населення через військову агресію, інфляційних процесів, розірвання комерційних угод з Республікою Білорусь та блокування українських портів вітчизняний бізнес опинився на межі існування. Враховуючи важливість стабілізації національної економіки задля можливості подальшого фінансування країною своєї обороноздатності, ліквідації наслідків та підтримки постраждалих від російсько-української війни, надзвичайної актуальності набуває питання фінансової підтримки підприємств та підприємців України в умовах воєнного стану, оскільки саме бізнес-сектор є основним джерелом податкових надходжень до бюджету.

Метою статті є розкриття та систематизація ключових фінансових аспектів підтримки вітчизняного бізнесу в умовах воєнного стану в Україні. Досягнення мети забезпечується

використанням таких методів, як аналіз і синтез, узагальнення та наукова абстракція.

Станом на сьогодні українська економіка функціонує лише наполовину. Працюючу частину в основному складають підприємства критичної інфраструктури, що надають послуги населенню у сфері медицини, водопостачання, енергопостачання, газопостачання, виробництва та реалізації продуктів харчування та іншими групами товарів повсякденного вжитку. Однак робота навіть цих підприємств можлива лише на підконтрольних Україні територіях та тих територіях, де не відбувається військових дій.

За підтримки міжнародних партнерів та на основі реформування податкового законодавства в Україні вже зроблені суттєві кроки фінансової підтримки вітчизняних підприємств та підприємців, проте ці ініціативи потребують поглиблення та розширення з метою подальшого відновлення національної економіки, що повинно досягатись шляхом відбудови та розвитку таких сфер як аграрний бізнес, харчова промисловість, фармацевтика, легка промисловість, торгівля та забезпечення ресурсами. Розвиток та посилення власних економічних можливостей, повна ліквідація будь-яких економічних зв'язків з країнами-агресорами, розвиток європейської співпраці за рахунок виходу вітчизняних виробників на новий рівень допоможе не тільки прискорити перемоги та завершити війну, а й закладе фундамент економічного зростання та швидкого відновлення нашої країни.

Ключові слова: бізнес-сектор; воєнний стан; кредитні інструменти; міжнародна фінансова підтримка; податкові стимули; фінансова підтримка.

Sakun O.S.¹, Shchur R.I.², Matskiv V.V.³

FINANCIAL ASPECTS OF SUPPORT THE BUSINESS-SECTOR OF UKRAINE ARE IN THE CONDITIONS OF THE MILITARY STATE

¹ Chernihiv Polytechnic National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Accounting, Taxation and Audit,
Shevchenko str., 95, Chernihiv,
14035, Ukraine,
tel.: +380637033305,
e-mail: sakunalexandra@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-9947-0210

² Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0342752351,
e-mail: roman.shchur@pnu.edu.ua,
ORCID ID:0000-0001-9945-3939

³ Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0342752351,
e-mail: volodymyr.matskiv@pnu.edu.ua,
ORCID ID: 0000-0003-3031-7060

Abstract. The article is devoted the analysis of the modern state of business and separate aspects him sponsorship in Ukraine in the Russian-Ukrainian war-time. Under circumstances plenty of destructions of civil objects and objects of infrastructure on all territory of our country, forced

migration of population, through military aggression, inflationary processes, dissolution of the commercial acceding to Republic Byelorussia and blocking of Ukrainian ports domestic business found oneself on verge of existence. Taking into account importance of stabilizing of national economy for the sake of possibility of the subsequent financing the country of the military ability, liquidation of consequences and support of a victim, from Russian-Ukrainian war, extraordinary actuality is acquired by the question of sponsorship of enterprises and businessmen of Ukraine in the conditions of the military state, as exactly a business-sector is the basic source of the tax entering budget.

The purpose of the article is opening and systematization of key financial aspects of support of domestic business in the conditions of the military consisting of Ukraine. Gaining end is provided the use of such methods, as an analysis and synthesis, generalization and scientific abstraction.

By the state on today the Ukrainian economy functions only half. Working part is mainly made by the enterprises of critical infrastructure, which give services a population in the field of medicine, water-supply, energy supply, gas-supplying, production and realization of food stuffs, and by other groups of commodities of everyday consumption. However possible work even of these enterprises is only on controlled by Ukraine territories and those territories, where military operations are not.

At support of international partners and on the basis of reformation of tax legislation the substantial steps of sponsorship of domestic enterprises and businessmen are already done in Ukraine, however much these initiatives need deepening and expansion with the purpose of subsequent renewal of national economy, which must be arrived at by renewal and development of such spheres as agrarian business, food industry, pharmaceuticals, light industry, trade and providing resources. Development and strengthening of own economic feasibilities, complete liquidation of any economic connections, with countries-aggressors, development of the European collaboration due to the output of domestic producers on a new level will help not only to accelerate victories and complete war but also will lay the foundation of the economy growing and rapid renewal of our country.

Key words: business-sector; military state; credit instruments; international sponsorship; tax incentives; sponsorship.

Вступ. У зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України від 24 лютого 2022 в нашій країні було введено воєнний стан, який в подальшому було продовжено до 23 серпня 2022 року відповідно до Указу Президента України від 17 травня 2022 року № 341/2022 [1]. За обставин великої кількості руйнувань цивільних об'єктів та об'єктів інфраструктури по всій території нашої країни, вимушеної міграції населення через військову агресію, інфляційних процесів, розривання комерційних угод з Республікою Білорусь та блокування українських портів вітчизняний бізнес опинився на межі існування. Враховуючи важливість стабілізації національної економіки задля можливості подальшого фінансування країною своєї обороноздатності, ліквідації наслідків та підтримки постраждалих від російсько-української війни, надзвичайної актуальності набуває питання фінансової підтримки підприємств та підприємців України в умовах воєнного стану, оскільки саме бізнес-сектор є основним джерелом податкових надходжень до бюджету. Проблемам підтримки та відновлення економічної діяльності в Україні в умовах воєнного стану присвячено чимало наукових праць. Проте більшість дослідників зосереджують свою увагу на відновленні економіки після завершення війни, як, наприклад, Г.І. Костьов'ят, О.В. Куриліна, А.С. Гавриленко [2], А.Ю. Полчанов [3] та С. В. Іванов [4]. Інші автори досліджують проблеми відновлення окремих галузей або секторів економіки – Ю.А. Перегуда, М.М. Кривоберець [5], С.І. Бессонова [6]. Також у фокусі уваги науковців питання, пов'язані з впливом міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах війни (Л. М. Маршук) та ролі управлінського апарату в умовах кризових трансформацій (Б.Д. Сторощук) [7; 8]. Проте слід зазначити, що аспекти фінансової підтримки бізнес-сектору України під час воєнного стану через російсько-українську війну на даний момент залишається нерозкритим.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття та систематизація ключових фінансових аспектів підтримки вітчизняного бізнесу в умовах воєнного стану в Україні. Досягнення мети забезпечується використанням таких методів, як аналіз і синтез, узагальнення та наукова абстракція.

Результати. Для ідентифікації наслідків запровадження воєнного стану в Україні в контексті його впливу на стан та діяльність суб'єктів економічної діяльності слід дати визначення цьому правовому режиму.

Ст. 1 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” визначає воєнний стан як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу та передбачає надання відповідним органам державної влади повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки [9]. Відповідно до наданого визначення слід окреслити, які саме наслідки передбачає введення воєнного стану для бізнесу України.

В період дії воєнного стану існує можливість обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, введення тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб в обсягах і межах, визначених необхідністю. Так Ст.8 вищезазначеного закону надає право військовому командуванню разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) на виконання наступних дій:

- використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

- примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка;

- встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

- у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку;

- забороняти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

- встановлювати особливий режим у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

- вилучати у підприємств, установ і організацій навчальну та бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні та отруйні речовини;

- встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ [9].

Однак слід зазначити, що законом гарантується відповідність можливим загрозам, встановлено норми щодо захисту прав і свобод в період воєнного стану,

повернення та/або компенсацію вилученого майна.

В умовах російсько-української війни за даними Національного банку України вітчизняна економіка зазнає втрат у розмірі 50% ВВП. Без врахування втрат через руйнування національна економіка втрачає 50 млрд. грн. на тиждень [10]. Таким чином станом на сьогодні українська економіка функціонує лише наполовину. Працюючу частину в основному складають підприємства критичної інфраструктури, що надають послуги населенню у сфері медицини, водопостачання, енергопостачання, газопостачання, виробництва та реалізації продуктів харчування та іншими групами товарів повсякденного вжитку. Однак робота навіть цих підприємств можлива лише на підконтрольних Україні територіях та тих територіях, де не відбувається військових дій.

Для тих підприємств, які знаходяться або евакуювалися на відносно безпечні території основними проблемами є ускладнення логістики, нестача пального, сировини, комплектуючих та падіння попиту на окремі групи товарів та послуг у зв'язку зі зниженням купівельної спроможності населення та зміни пріоритетів споживання.

Однією з особливо гострих проблем виживання українського бізнесу на сучасному етапі є нестача трудових ресурсів, що пов'язано з масовим вимушеним переміщенням людей за кордон, а також з мобілізацією.

Відповідно до інформації, яку надає ООН, територію нашої країни покинуло близько 3 млн. осіб, в основному це жінки, майже половина з яких, працездатного віку [10]. Відомо, що велика кількість чоловіків працездатного віку з військовим досвідом та без нього мобілізується до складу Збройних сил України щодня. Це спричиняє нестачу працівників у багатьох сферах, зокрема медицині, фармацевтиці, ІТ-секторі, агропромисловості тощо. Також дефіцит робочої сили стримує роботу тих підприємств та підприємців, які не змогли або не можуть релокуватися з деокупованих територій або територій, де були активні бойові дії. За даними Advanter.Group такі складають майже 80% малого та середнього бізнесу [10].

Для поглибленого розуміння необхідності та доцільності застосування тих чи інших фінансових інструментів підтримки вітчизняного бізнесу в умовах війни необхідно більш детально проаналізувати стан основних галузей економіки нашої країни в сучасних воєнних реаліях.

Вагомих втрат зазнає галузь металургії, що пов'язано з активними бойовими діями в південній та східній частинах України, де розташована переважна частина підприємств цієї сфери. Активні бойові дії в Маріуполі, зокрема безпосередньо на території ПрАТ "Металургійний комбінат "Азовсталь" призвели до руйнувань, які наразі неможливо оцінити через окупацію міста. Дане підприємство було одним із найбільших в Україні, а тому це чутливий удар по вітчизняній металургійній галузі. Потужні обстріли Авдіївського коксохімічного заводу спричинили часткову консервацію його роботи.

Група "Метінвест", що є найкрупнішим представником металургійної галузі в Україні, з 2 березня перевела свої підприємства ПАТ "Запоріжсталь" та ПАТ "Запоріжжкокс" в режим гарячої консервації, а "Запоріжвогнетрив" – у режим тимчасової консервації технологічного обладнання. І хоча у квітні ПАТ "Запоріжжкокс" частково відновив роботу вуглепідготовчого та коксового цехів, цехів уловлювання, сіркоочищення, а також допоміжних підрозділів, цього недостатньо для подолання кризи металургійної галузі в Україні. Це пов'язано із залежністю від експорту продукції морським шляхом. Блокування портів та морських шляхів призвело до перевантаження залізничного та автомобільного товарних потоків на Західному напрямку, який теж періодично піддається авіаударам по об'єктах залізничної інфраструктури у Львівській області. Це становить реальну загрозу втрати двох третин

українського річного товарного експорту.

Позитивним аспектом є продовження видобутку та відвантаження залізної руди на підприємствах Кривого Рогу. Тобто, економіка навіть під час воєнного стану намагається повернутися до використання тих можливостей, які є та які дозволяють підприємствам працювати [2].

У важких умовах опинився також аграрний сектор, що пов'язано з сезонним характером робіт, територіальною прив'язкою, що виключає релокацію, та гострою нестачею трудових ресурсів, оборотних засобів, пального, засобів обробки рослин, добрив та насіння.

Брак пального через зупинення імпорту з країн-агресорів – Російської Федерації та Республіки Білорусь, можливо було б частково компенсувати за рахунок використання морського транспорту, проте блокування морських портів унеможливило такий сценарій. Через блокування та постійні обстріли портів та морських шляхів зібраний врожай зерна не може бути експортований, що порушує укладені раніше експортні угоди. Водночас з окупованої Херсонської області за допомогою морського транспорту зерновий врожай у великій кількості переміщується на територію анексованої АРК Крим, то б то фактично Росія грабує Україну.

Проблема нестачі трудових ресурсів на аграрних підприємствах ускладнюється мобілізацією та відсутністю можливостей перенесення такого бізнесу в інші регіони. Блокування експорту зерна призводить до відсутності в аграріїв грошових коштів для фінансування своєї діяльності.

Невтішними є також прогнози щодо майбутнього врожаю, адже велика кількість посівних площ південних областей знаходяться або в окупації, або під обстрілами в активній фазі бойових дій.

Через пошкодження та блокування доріг, руйнування мостів велика кількість українських територій опинилася в транспортній ізоляції. Це значною мірою вплинуло на ринок логістики. Виходячи з нових реалій: комендантська година, велика кількість блок-постів, заміновані та окуповані території, логістичні та транспортні компанії вимушені розробляти нові маршрути з урахуванням змін воєнної ситуації.

Через проблеми логістики було порушено налагоджені та відпрацьовані системи постачань, як для сфери виробництва, так і для сфери послуг, що в підсумку призвело до закриття бізнесу, призупинення діяльності, зростання безробіття та скорочення сукупного рівня доходів населення. Відбулося скорочення попиту на внутрішньому ринку одночасно з вимушеним зменшенням експорту, що в сукупності перетворилось на різке падіння рівня ВВП в Україні [2; 10].

Важливим аспектом воєнного стану в Україні є також перехід діяльності великої кількості підприємств в напрямку забезпечення військових потреб. Так логістичні компанії працюють на потреби ЗСУ та ТерОборони, співпрацюючи з волонтерами, промислові підприємства почали виробляти «їжаки», підприємства та підприємці галузі легкої промисловості шиють військову форму та виготовляють спеціальне спорядження для українських захисників, заклади громадського харчування годують військових, внутрішньо переміщених осіб та постраждалих в наслідок російської агресії, транспортні компанії займаються евакуацією людей та перевезенням гуманітарної допомоги, суб'єкти підприємницької діяльності на безпечних територіях продовжують або відновлюють свою роботу, сплачуючи податки та здійснюючи фінансову підтримку оборони України.

Виходячи з вищенаведеного, для активізації бізнес-процесів ключовою роль набуває необхідність використання державою фінансових стимулів в контексті підтримки національної економіки в умовах війни. В цьому напрямку уряд здійснив ряд реформ, а також кроків на міжнародному фінансовому просторі з метою відновлення та

посилення економічної діяльності. Всі інструменти підтримки вітчизняного бізнесу, які на даний момент запроваджено на території нашої країни, можна систематизувати за трьома основними групами: податкові стимули, кредитні інструменти та міжнародна фінансова підтримка.

Урядом України з початком війни реалізовано зміни в податковому законодавстві з метою зниження податкового тиску на бізнес-структури, надання сприятливих умов для відновлення господарської та економічної діяльності підприємствам та підприємцям. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану» від 24.03.2022 №2142-IX [11] передбачено такі податкові стимули:

- розширення можливостей застосування платниками податків спрощеної системи оподаткування в період воєнного стану, а саме: платниками єдиного податку 3-ї групи зі ставкою оподаткування 2% від доходу (замість 18% на прибуток) можуть бути продавці підакцизних товарів, а також компанії, обсяг доходу яких не відповідає ліміту, при цьому такі платники не повинні сплачувати ПДВ у розмірі 20% з операцій в Україні, а кількість найманих працівників є необмеженою;

- звільнення від обов'язковості сплати та подання звітності щодо єдиного соціального внеску фізичних осіб-підприємців, що є платниками податку першої та другої груп;

- звільнення від сплати податку на житлову нерухомість за 2021-2022 рр. за умов, якщо вона знаходиться на території ведення бойових дій, тимчасової окупації та у випадках, коли така нерухомість була пошкоджена та стала не придатною для проживання в результаті російської агресії;

- відсутність нарахування та звільнення від сплати плати за землю (земельний податок та орендна плата за землі державної і комунальної власності) з 01 березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено чи скасовано воєнний стан за умови, що земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди;

- відсутність нарахування та звільнення від сплати загального мінімального податкового зобов'язання за 2022-2023 рр.;

- при оподаткуванні податком на доходи фізичних осіб з власної вирощеної сільськогосподарської продукції нараховувати та сплачувати податок буде податковий агент, а не фізична особа;

- можливість врахування документально підтверджених витрат у вигляді вартості майна, в тому числі грошові кошти, що добровільно перераховані (надані, передані), зокрема, Збройним Силам України, Національній гвардії України, Службі безпеки України та іншим утвореним відповідно до законів України військовим формуванням, а також на користь центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, сил цивільного захисту та/або закладам охорони здоров'я державної, комунальної власності, та/або структурним підрозділам з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, та/або грошові кошти, перераховані на спеціальні рахунки, відкриті Національним банком України для збору коштів у складі витрат від провадження певного виду незалежної професійної діяльності, а також у складі витрат фізичної особи - підприємця від провадження господарської діяльності, крім осіб, які обрали спрощену систему оподаткування, за результатами податкових (звітних)

періодів за 2022 рік;

- відсутність штрафних санкцій та пені по ЄСВ на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану та протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану.

Відповідно до того, як розвивалася воєнна ситуація та більш визначеними ставали потреби та пріоритети, як військових, так і бізнес-структур, було розроблено та затверджено ще ряд нормативно-правових актів, які визначали наступні стимулюючі зміни в оподаткуванні:

- встановлення диференційованої ставки рентної плати за видобування природного газу: чим вище ціна реалізації газу, тим вище відсоткова ставка ренти (3% ренти зараховується до бюджетів місцевого самоврядування, 2% - до обласних бюджетів);

- зменшення ПДВ на внутрішні перевезення авіатранспортом із 20% до 7% до 31.12.2024;

- зниження ставки ПДВ з 20% до 7% для операцій з постачання та ввезення на митну територію України бензинів, важких дистилатів та скрапленого газу, на які встановлено нульову ставку акцизного податку, а також нафти або нафтопродуктів на період дії воєнного стану;

- звільнення від оподаткування ПДВ товари знищені (втрачені) внаслідок дії обставин непереборної сили у період дії воєнного, а також товари передані в державну чи комунальну власність, у тому числі на користь добровольчих формувань територіальних громад, а також надані на користь інших осіб для потреб забезпечення оборони України у період дії воєнного стану;

- звільнення від оподаткування ПДВ передачі (надання) товарів, у тому числі пального, на потреби Армії для забезпечення оборони України у період дії воєнного стану;

- звільнення від оподаткування ПДВ ввезення товарів на митну територію України у митному режимі імпорту суб'єктами господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку першої, другої та третьої групи, крім платників, які залишилися платниками ПДВ;

- звільнення від оподаткування ПДВ ввезення фізичними особами на митну територію України автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів у митному режимі імпорту;

- звільнення від мита та ПДВ на товари, що імпортуються підприємствами для вільного обігу (крім алкогольних напоїв, тютюнових виробів) [11-13].

Зазначені звільнення від ПДВ застосовуються за умови, що товари не походять з Росії.

Для сприяння підвищенню зайнятості тимчасово переміщених осіб державою передбачена компенсація в розмірі 6500 грн. щомісячно за кожного працевлаштованого вимушеного переселенця. під час воєнного стану та протягом 30 днів після його завершення. При цьому роботодавець повинен сплачувати ЄСВ за працевлаштовану особу; подати податкову звітність за IV квартал 2021 року або річну звітність за 2021 рік; звернутись із відповідною заявою до центру зайнятості не раніше, ніж через 5 днів після працевлаштування переселенця.

Щодо кредитних інструментів, які запровадила Україна після початку війни, то вони репрезентовані двома спеціальними програмами:

1. Програма «Доступні кредити «5-7-9%» передбачає, що бізнес України будь-якої сфери, незалежно від обсягів річного доходу, протягом дії воєнного стану та 1 місяця після його припинення може отримати кредит під 0% на суму до 60 млн. грн. Після

закінчення визначеного періоду і до кінця строку кредиту кредитна ставка становитиме 5%. Кінцевий строк залежить від призначення кредиту, а саме: 5 років для інвестиційних кредитів на придбання основних засобів; 3 роки для кредитів на поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності. Розмір кредитної гарантії становить 50% від суми кредиту;

2. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» для сільськогосподарських товаровиробників передбачає надання інвестиційного кредиту на придбання сільськогосподарської техніки або кредиту на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів строком на 6 місяців, терміном подачі заявки на участь у програмі до 31.05.2022. Розмір кредитної гарантії - 80% від суми кредиту суб'єкта мікро, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва) [14].

Міжнародна фінансова підтримка саме бізнес-сектору України на сьогодні представлена в розрізі таких заходів співпраці нашої держави з міжнародною спільнотою.

7 квітня 2022 р. Міністром фінансів України та представниками уряду Федеративної Республіки Німеччина та директором KfW у регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії було підписано Угоду про надання кредиту в розмірі 150 млн. євро. Строк дії кредиту - 15 років (пільговий період відтермінування погашення основної суми заборгованості становить п'ять років) за плаваючою відсотковою ставкою за можливістю конверсії на фіксовану ставку після повної виплати кредиту. Передбачається, що кошти за цим кредитом буде направлено на відшкодування витрат уряду України на фінансування малого та середнього бізнесу [15].

8 квітня 2022 р. Україна отримала грант від Європейської Комісії на суму 120 млн. євро в межах загального пакета надзвичайної фінансової допомоги Україні, оголошеного 24 січня 2022 р. Згідно підписаної 30 березня 2022 р. Угоди про фінансування «Контракту для розбудови держави та посилення стійкості» визначена сума надається нашій країні на безоплатній та безповоротній основі. Вони будуть спрямовані до загального фонду державного бюджету для фінансування найактуальніших видатків держави, зокрема пов'язаних із забезпеченням гарантованого соціального захисту громадян, функціонуванням критичної інфраструктури й сектору безпеки [16].

Важливим також став крок Світового банку, який прийняв додатковий пакет бюджетної підтримки для України, що називається «Фінансування відновлення України після економічної надзвичайної ситуації» або «Вільна Україна». Загальна сума фінансування 489 млн. дол. Пакет включає додатковий кредит на суму 350 млн. дол. та гарантій на суму 139 млн. дол., а також мобілізації безплатного фінансування у розмірі 134 млн. дол. та паралельного фінансування у розмірі 100 млн. дол., таким чином загальна сума фінансування складає 723 млн. дол. [17].

Висновки. В сучасних умовах військового протистояння України російській агресії надзвичайно важливими є відновлення та підтримка вітчизняного бізнесу, як економічної основи забезпечення армії, населення, посилення фінансової незалежності країни. За підтримки міжнародних партнерів та на основі реформування податкового законодавства в Україні вже зроблені суттєві кроки фінансової підтримки вітчизняних підприємств та підприємців, проте ці ініціативи потребують поглиблення та розширення з метою подальшого відновлення національної економіки, що повинно досягатись шляхом відбудови та розвитку таких сфер як аграрний бізнес, харчова промисловість, фармацевтика, легка промисловість, торгівля та ресурсозабезпечення. Розвиток та посилення власних економічних можливостей, повна ліквідація будь-яких економічних зв'язків з країнами-агресорами, розвиток європейської співпраці за

рахунок виходу вітчизняних виробників на новий рівень допоможе не тільки прискорити перемоги та завершити війну, а й закладе фундамент економічного зростання та швидкого відновлення нашої країни.

1. Указ Президента України “Про продовження строку дії воєнного стану в Україні”. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3412022-42617> (дата звернення 28.05.2022)
2. Костьов’ят Г.І., Куриліна О.В., Гавриленко А.С. Шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2022. Вип. №4 (22) 2022. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1473/1471> (дата звернення 28.05.2022)
3. Полчанов А.Ю. Концепція розвитку фінансового потенціалу держави у постконфліктних умовах. *Вісник ХДУ Серія Економічні науки*. 2018. Том 2 № 30 (2018). URL: <http://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/287/283> (дата звернення 28.05.2022)
4. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. №1(686). С. 75–89.
5. Перегуда Ю.А., Кривоберець М.М. Державна підтримка підприємств туристичної галузі в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 23. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.3> (дата звернення 27.05.2022)
6. Бессонова С. І. Розвиток регіонального підприємництва з використанням світового досвіду в умовах воєнного конфлікту. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2019. Вип. 3(36). URL: [http://economics.kntu.kr.ua/pdf/3\(36\)/31.pdf](http://economics.kntu.kr.ua/pdf/3(36)/31.pdf) (дата звернення 27.05.2022)
7. Маршук, Л., Бабюк, А., Страпачук, Л. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-23> (дата звернення 27.05.2022)
8. Сторощук Б.Д. Прийняття рішень в умовах кризових трансформацій економічної влади. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2021. Випуск 834 Економіка. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/161/119> (дата звернення 28.05.2022)
9. Закон України “Про правовий режим воєнного стану” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/card2#C> (дата звернення 27.05.2022)
10. Рихліцький В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення 26.05.2022)
11. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення 27.05.2022)
12. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2139-20#Text> (дата звернення 25.05.2022)
13. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 26.05.2022)
14. Постанова КМУ “Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і 29”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.05.2022)
15. Мінфін: Україна отримає від KfW 150 млн євро для фінансування соціальних видатків. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-ukrayina-otrimaye-vid-kfw-150-mln-yevro-dlya-finansuvannya-socialnih-vidatktiv> (дата звернення 26.05.2022)
16. Україна отримала від ЄС 120 млн євро грантової допомоги. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/8/7137472/> (дата звернення 25.05.2022)
17. На оборону в проєкті бюджету-2022 передбачено «рекордну суму» – Міноборони. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oborona-budget/31464482.html> (дата звернення 26.05.2022).

References

1. “About extending action of the military consisting of Ukraine” The decree of President of Ukraine, www.president.gov.ua/documents/3412022-42617. Accessed 28 May 2022.
2. Kostovyat, H.I., Kurylina, O.V. & Havrylenko, A.S. “Ways of recovery of the national economy in the conditions of wartime”. *Scientific perspectives*, no. 4(22), 2022, perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1473/1471, Accessed 28 May 2022.
3. Polchanov, A.Yu. “Concept of development of the states' financial potential in the post-conflict conditions”. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series “Economic Sciences”*, Т. 2, no.30. 2018, ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/287/283, Accessed 28 May 2022.

4. Ivanov, S.V. "Economic renewal and development of countries is after the armed conflicts and wars: the unlost possibilities are for Ukraine", *Economy of Ukraine*, no. 1(686), 2019, pp.75-89.
5. Perehuda, Yu., Kryvoberets, M. "State support of enterprises in the tourist industry in the conditions of maritime and post-war reconstruction", *Entrepreneurship and Innovation*, no.23, 2022, doi.org/10.37320/2415-3583/23.3, Accessed 27 May 2022.
6. Bessonova, S. "The Development of Regional Entrepreneurship Using World Experience in a Military Conflict", *Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences*, vol.3(36), 2019, economics.kntu.kr.ua/pdf/3(36)/31.pdf, Accessed 27 May 2022.
7. Marshuk, L., Babyuk A. & Strapachuk L., "The influence of international institutions on the financial status of Ukraine in war", *Economy and Society*, no.37, 2022, doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-23, Accessed 27 May 2022.
8. Storoshchuk, B. "Decision-making in the conditions of crisis transformations of economic power", *Scientific herald of Chernivtsi University. Series Economics*, no. 834, 2022, econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/161/119, Accessed 28 May 2022.
9. "On the legal mode of the military state" The Law of Ukraine, The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/card2#C, Accessed 27 May 2022.
10. Rikhlickiy, V. "Businesses in the conditions of war: who bore most losses and as enterprises recommence." *Epravda*, www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/, Accessed 26 May 2022.
11. "On making alteration in the Internal revenue code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine in relation to perfection of legislation on the period of the military state" The Law of Ukraine, The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text, Accessed 27 May 2022.
12. "On making alteration in the Internal revenue code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine in relation to introduction of the differentiated rent paying for the booty of gas natural" The Law of Ukraine, The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2139-20#Text, Accessed 25 May 2022.
13. "On making alteration in the Internal revenue code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine in relation to operating of norms on the period of action of the military state", The Law of Ukraine, The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text, Accessed 26 May 2022.
14. "About making alteration in the decisions of Cabinet Ukraine from January, 24 in 2020 ¹ 28 and 29" Decision of Cabinet Ukraine, . zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2022-%D0%BF#Text, Accessed 27 May 2022.
15. "Ministry of finance: Ukraine will get from KfW a 150 million euro for financing of social charges." The Cabinet Ministers of Ukraine, www.kmu.gov.ua/news/minfin-ukrayina-otrimaye-vid-kfw-150-mln-yevro-dlya-finansuvannya-socialnih-vidatkiv, Accessed 26 May 2022.
16. "Ukraine got the 120 million euro of underback help from EU." Eurointegration, www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/8/7137472, Accessed 25 May 2022.
17. Department of defense. "On a defensive at a projekt budget-2022 a «record sum»." Radiosvoboda, www.radiosvoboda.org/a/news-oborona-budget/31464482.html, Accessed 26 May 2022.

УДК 336:330.36

doi: 10.15330/apred.1.18.60-67

Томашевська А.В.¹, Жук О.І.²

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Прикарпатський національний університет
ім.В.Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра управління та бізнес-адміністрування,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76000, Україна,
¹тел.: +80505628764,
e-mail: antonina.tomashevska@pnu.edu.ua,
ORCID ID:0000-0002-8182-5906